

ERDÉLY NÉPEI.

AZ »ERDÉLY« NÉPRAJZI MELLÉKLETE.

AZ E. K. E. NÉPRAJZI-OSZTÁLYÁNAK ÉRTESÍTŐJE.

1899.

II. ÉV 3. SZÁM.

A külföldi néprajzi múzeumokról.

Irta és jan. hó 15-én felolvasta: Merza Gyula.

Azt hiszem, hogy nem lesz érdektelen, ha futólagosan bár, de felsorolom azokat a néprajzi gyűjteményeket, a melyeket személyesen alkalmam volt megtekinteni és egyuttal rámutathatok arra az általános törekvésre, mely az utóbbi évtizedben a néprajz érdekében Európában megnyilvánult.

A néprajz, mint tudományág fokozatos fejlődésével az ezen szakma körébe tartozó tárgyak összegyűjtése is lépést tart. Erről tanuskodnak azok a kincset érő gyűjtemények, a melyek itt-ott pazar fényű palotákban, másutt szerény kis lakosztályokban Európá majdnem minden nagyobb városában már is megtalálhatók. Ennélfogva tehát nem lehet közömbös reánk nézve, ha összehasonlítás szempontjából a külföldi múzeumok beosztása, iránya, elhelyezése és tárgybősége felől tájékozódhatunk.

A néprajzi múzeumok két csoportba oszthatók, u. m. olyanokra, a melyek az összes népeket külön termekben vagy csoportonként tüntetik fel és olyanokra, a melyek csak egyes nemzetek, illetve népelemek bemutatását tűzték ki feladatúl.

Ez utóbbi kategóriába tartozó múzeumok érdekelnek minket első sorban, mert az E. K. E. által tervezett Kárpát-múzeum néprajzi gyűjteménye csak a magyar birodalom erdélyi részének népeire, illetve rokon nép elemeire fog kiterjedni s ennélfogva mindekelőtt hazai néprajzi múzeummá fejlődni hivatott.

1897-ben többek közt két pompás néprajzi múzeumot u. m. a *párisit* és a *münchenit* volt alkalmam megtekinteni.

Előbbi a Trocadéro emeleti termeiben van elhelyezve s a néger, arab és indián népek életviszonyait sátrak alatt és bábcsoportozatokkal állítja elénk. Leginkább érdekelt a francia terem, melyben egész életképek voltak bemutatva Bretagne, Savoja, Provence, Normandia, Burgund stb. vidékekről; minden szoba vagy csoportozat felett czimer, térkép és statisztikai tábla állott. Most is emlékszem, hogy egy pár részletre is kiterjedjek, a férfi viselethez tartozó kihímezett ünnepi nadrágtartókra s a bepolyázás régi módjainak csecsemő modelleken való feltűntetésére, tanulságos dialektikai és néprajzi térképek nagyérdékű összeállítására.

A müncheni kir. palota egyik szárnyában elhe-

lyezett ethnográfiai múzeum kínai, japáni, indiai, maláj, afrikai, amerikai és polynéziai osztályokra van osztva; óriási bálványok közepette a teknősbékán ülő Buddha most is élénken emlékezetemben van. Az ázsiai utczai életet feltűntető csoportok, épületminták, ruhajelmezek, tánczörgők, fegyverek, varázs- és templom-szerek stb. stb. tarka képe vonul el előttünk.

A bajor néprajzi tárgyak a National múzeumban vannak elhelyezve egész más épületben.¹ — E két múzeumot csak mellesleg érintve, rátérek a tavalyi útazásomban látott gyűjteményekre.

A német egység rohamosan emelkedő fővárosában, *Berlinben*, a porosz kir. néprajzi múzeum páratlan gazdagságú gyűjteményei egy hatalmas palota két emeletén vannak nyolcz osztályban elhelyezve, melyek Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália népeire vonatkoznak.

Földszinten a Schliemann-féle hires ásatások külön gyűjteménye s egyáltalán a praehistorikus rész foglal helyet s ezt az osztályt Dr. *Voss* igazgatja.

A még egyszer akkora ethnologiai osztály igazgatója *Bastian* titkos tanácsos; a nagy tudós 73 éve daczára csak 3 nappal azelőtt érkezett haza évekig tartó világjáró útjáról, a mikor a múzeumot megtekintettem.

Minek sorolnám fel, hogy többek közt Theodor abessziniai császár nejének az arany himzésű palástját, a tarkábbnál-tarkább népviseleteket, az indiai termézetű szépségeket és tájképeket, valamint a Koreában szabadalmazott sókereskedők vásári zászlóit stb. stb. megcsodáltam.

Egyről azonban túristasági szempontból meg kell emlékezni, t. i. az ázsiai útjelző táblákról, melyek Koreában egy 'életnagyságú ember alaknak felelnek meg; az ilyen festett, lapos fabábnak nagykarimájú kalap van a fején, a harántmetszetben két oldalt elálló karima pedig felirattal van ellátva s az utat jobbra és balra mutatja.

A kínai útjelzésekre nagy négyszögletű táblákat használnak, a vörös alapon szembeötölő óriási aranyos kínai betűk (Su-ting = vigyázz! vagy Hvei-pi = térj ki!) figyelmeztetéssel szolgálnak az utasoknak.

Itt még csak azt említem meg, hogy a fejedelmi kegy jóvoltából gyönyörű hajlékban egyre gyarapodó »Museum für Völkerkunde ötszögletű épületszárnyai egy felőlvásásokra szánt impozáns Aulában végződnek.

Berlin központjától jóval távolabb, a csöndes Kloster-strasse 36. sz. házában hamupipókeként húzó-

¹ A Prinz Regentstrassé-n épült új múzeumalota megnyitását a nyár folyamára tervezik.

dik meg, ott is vagy három felé szétszórva a *Német háziipar és népviseletek múzeuma*. Az a több, mint százezernyi néprajzi tárgy, mely az olasz renaissance-stylű királyi múzeum 1886-ban épült ékes csarnokában foglal helyet, valamint a szekrények és a termek egyéb felszerelése is külső fényükkel, mint belső becsükkkel is sokszorosan felülmulják a német nemzeti néprajzi múzeum szűkös helyiségében összezsúfolt gyűjteményét, mindazonáltal nagy érdeklődéssel időztem ebben a múzeumban, mely 1889 óta a német nemzeti néprajz szolgálatában áll s fő czélja az, hogy különösen a régi népviseletek és házi eszközök ősi maradványai a mai kor elrémitően gyors átalakításával szemben az utókor számára megvédessenek.

Miután a porosz kormány a gyűjteményt állami kezelés alá venni vonakodott, 1891-ben egy társulat alakult mintegy 150 taggal és 10 Márka évdíjkötelezettség mellett; ez egy lelkes gárdát alkot, mely a híres antropologus *Virchow* Rudolf elnöke alatt, kiről az udvaron egy külön *Virchow*-szoba van elnevezve, a múzeum ügyét önfeláldozóan szolgálja. A leltári adatok alapján 1897. I—31-én 6881 darabból állott a gyűjtemény, mely ma már közel 8000-re gyarapodott. Nagyérdekűek és főfigyelem tárgyai a népviseletek, melyekből mintegy 200-at lehet látni. 80-ra megy csak az életnagyságú báb alakok száma, melyeket *Castan*², a híres viaszbábkészítő és a múzeum egyik alapítója modell után állít elő, sőt az ábrázatot is élethíven az illető arctypusoknak megfelelőleg mintázza és pedig a múzeum számára 100 márka kedvezményes árban.

Minden jellemzőbb német vidék külön szobaberendezésekkel van bemutatva s főként Schleswig-Holstein s Elzász, Porosz-Litvánia, Felső-Bajorország, a Spreewald és Lausitz néprajzi különlegességeit van alkalmunk bőségesen tanulmányozni. Az elzászi gyűjtemény valóságos kincsesbánya, miért is az elzásziak »német rablás«-nak minősítik e czikk meg szerzését, — melyek közt különösen meglepő szép egy himzett fejkötő kollekczió.

A nagybecsű holsteini ékszerek a *Virchow*-szoba záros szekrényeiben vannak elhelyezve, melyeket a látogatók előtt felnyitnak.

Érdekes a porosz-lithvániai kötényszalag gyűjtemény, csehországi tarkahimzések, elzászi menyasszonyi koronák, a ruhamosásnál Németországszerte használt gniedelstein számos példányban.

Természetesen arról alig lehet szó, hogy egy néprajzi gyűjtemény a szokások folytonos változása közepette a népet elmúlt korábbi kulturidőszakok készítményeihez állandóan elvezethesse, de legalább is annyit el lehet érni, hogy a váltakozó nemzedékek a régi idők hézagosságot örökségét megőrizve és megbecsülve azt az elődök életének és szokásainak megértésére fordíthassák.

Pl. az elzásziak lakodalmi szokásai az itt felhalmozott tárgyakból és felirataikból híven visszatükröződnek a szemlélő előtt, mint a hogy pl. a *Schwarzwaldi* parasztszoba is egészen élénk varázsolja egy vidék lakosságának családi életét és házas foglalkozásait.

² A berlini Panoptikum tulajdonosa.

Minden munkakör, minden foglalkozás eredeti s ma már használatból kiment érdekes tárgyakkal van képviselve,

Szemünkbe ötlenek faszekeretű órák (Baden), csehjelvények, ősrégi diótörők, mérópálcák faragással, egyik 1733-ból, ékítményes kendertilaló lapátok, litvánnyelvű nyomtatványok, tésztából gyúrt figurák, melyeket a nép az ujévi termőfára szokott aggatni.

Továbbá a sváb nők által viselt himzett fejkendők, karosgyertyatartók, kelengyés ládák, vend amulettek s az ugynevezett *Schreckstein* emberi betegség ellen, bajor ivóedények, kocsik, szánok, templomozáskor viselte borostyánkő-fűzerek, egy 1665-beli szekrény művészi faragással, továbbá tálasak stb.

Látható egy ostornyél-gyűjtemény, melynek nagy része állítólag Erdélyből származik. Egy szekrényben erdélyi szász ruhaviseletet feltűntető öltöndarabok, himzések, ékszerek, evőeszközök, kendők, fejkötők és nagy rézkannák, korsók, tányérok és faedények láthatók »Siebenbürgen« földrajzi fogalma alatt.

Külön svájci szoba is van a zürichi címerrel, a szobaberendezés 1644-ből való.

*

Berlin után a könyvkereskedelem világpiacán, *Lipcsében* emelkedő világhírű Grassi-múzeumra térek át, mely nemcsak hogy vetekedik a berlinivel, de a berendezés mintaszerűsége és egyes vidékekről nyert különlegességek szempontjából állítólag fölül is mulja azt. Ilyen nagyértékű páratlan holmik a Kang-hi (1696–1723) és Kien-Lung (1736–1796) kínai császárak pekingi palotáiból származó bútordarabok, a burmai király zenekarának hangszerei, a lámái templom trombitái és annyi ezer meg ezer tárgy, melyek a tágas termek hatalmas üvegszekrényeiben földszinten és két emeleten vannak a legkényelmesebben elhelyezve.

A dr. *Obst* felügyelete alatt álló, világszerte elsőrangúnak elismert múzeum 1896-ban nyílt meg; katalogusa még nincs. A diszes falazatu es mozaikpadlóju fényes helyiségekben futólagos időzés mellett is órákat el lehet tölteni. Pl. a Johann Caesar Godefroy (1813–1885) ausztráliai külön gyűjteménye magában ezrekre menő czikkre becsülhető; ez a 13 év előtt elhalt utazó tükrök és fotografálás segítségével a vadak között kincset érő gazdag néprajzi kollekcziót gyűjtött össze.

Az Európán kívüli népek néprajza mellett az indogermán osztályban az európai országok is képviselve vannak és ezek közt — bár nagyon szegényesen — Magyarországnak is egy fél szekrény jutott, hol egypár primitív faedény, néhány makrapipa, fanyelű bicska, orsó, guzsaly s egy cső fehér és vörös kukoricza és egy fából készült fali gyertyatartó, mely három egymásba illesztett fadarabból eredeti módon van összeállítva, stb. látható.

A Norvégia és Galiczia közé ékelt mintegy 50 drb hazai tárgy egy része külön *Siebenbürgen* elnevezés alatt még külön is oszlik, így pl. egy baba szász népviseletben, szász és román katrinczák, egy szelityei kötényszalag-gyűjtemény stb. Legfeltűnőbb, hogy

az egész csoportban jóformán egyetlen egy magyar-jellegű cikk sem látható, tehát úgy látszik, hogy inkább csak a magyarországi németekre voltak tekintettel.

Nem czélom itt a lipcsei néprajzi múzeumot tüzetesen ismertetni, hanem az eddig felsoroltak kiegészítéseül meg kell emlékeznem annak *alpesi osztályáról*, mely egyelőre Amerikára terjed ki s az ecuadori és columbiai tűzhányókat és havasokat mutatja be.

A lipcsei néprajzi múzeum ugyanis ezzel az első kísérlettel kezdeményezte, hogy az összehasonlító földismére vonatkozó gyűjtemény jöjjön létre.

Azonban ezt az új osztályt nem akarja a földrajzi tanszerkiállítások nivójára alászállítani, mert mint tudva van, a magasabb tanintézetek ilyenmü gyűjteményei rendszeren csak könnyen megszerezhető sokszorosításokból szoktak állani. Ennél a később teljesen önállóvá lenni hivatott összehasonlító tájrajzi múzeumnál első sorban a természet után készült művészi felvételek, u. m. festmények, rajzok, panorámák, földrajzi tájképek és térképek jönnek tekintetbe s csak másodsorban és mellékesen terjeszkedik ki a sikerültebb utánzatok és fotográfiák összegyűjtésére.

Egy nagyszabású múzeum csiráját rejti magában ez a hülön terem, mely dr. *Stübel* Alfréd geográfus expedíciójának mintegy 40 vulkánikus hegyről eszközölt vázlatait, méréseit s a vele utazott *Troya R* festő 1867—1877 ig természet után fölvevett festményeit és rajzait foglalja magában.

A mintegy 159-re menő kisebb-nagyobb kép közül a Csimborászó (6310 m.) Riobamba városából tekintve, az Antisana (5756 m.), Quilindana (4919 m.), Iliniza (5305 m.), Tungaragua (5087 m.), Sangay (5325 m.), Pichincha (4405 m.) és még annyi más részben füstölő, részben kialudt vulkánhegyek hómezői vagy regényes vidékei ragadták meg figyelmemet.

A Kordillerák hegylánczai, az exotikus növényzet, népviseleti typosok s a regényes kirándulóhelyek művészi megfestése mesteri ecsetre vallanak. A gyűjtemény Peru és Bolívia vulkánjait feltüntető mintegy 200 újabb festmény és vázlat s számos kartó- és orográfikus rajz s vagy 2000 fényképpel fog közelebről kibővílni.

A táj- és néprajz egymást kiegészítik és csak méltó a világ egyik legelső etnográfiai múzeumához, hogy a tájrajzot is minél teljesebben befogadja díszes hajlékába. Egy tájrajzi múzeum hivatása abból áll, hogy va, amely ország vagy egyes vidékek területét képek segítségével a maga változatos alakulásában és eredetiségében szemléltető módon elénk állítsa.

Azonban ha valamely mesterileg megfestett táj, élethűsége még a művészet és a tudomány kölcsönhatása alatt jött is létre, nem nélkülözhető a tüzetes leírás, mely a festménynek, a vázlatnak vagy a fotográfiának egyaránt magyarázatul szolgál s csak így van értelme annak, hogy a muzeumba fölvegyék a képeket, mert a rajz, vagy festmény csak mintegy bázisul szolgál a magyarázó szöveghez. Természetesen mindig rányomja saját bélyegét a szaktudós, ki valamely muzeumot berendez és így nem csodálható, hogy egy bizonyos osztály különösen kidomborodik, vagy pl., ha

az egész gyűjteményen végig vonúl az az irányzat, a melyet az illető gyűjtő, vagy berendező követ.

Igy a lipcsei Grassi-múzeum alpesi osztályában is a „vulkánizmus” úgy szólván grassál, s Dél-Amerikának e tekintetben egyik legtanulmányosabb országát Ecuadort mutatja be, melynek tűzhányóiról illetve vulkán hegyeiről *Stübel* dr. 1897 ben egy 600 lapnyi disz-munkát adott ki.

A bájos fekvésű *Stockholm*-ban van jelenleg a világ leggazdagabb nemzeti néprajzi gyűjteménye, mely azonban most még a Drottning-gatan (király-utca) 3 különböző épületében szétszórva, nem juthat kellő érvényre.

Akkor lesz ez a gyűjtemény valóban imponáló, ha a tavalyelőtti kiállítás helyén a Djurgardenben külön palotában egy fedél alatt nyer elhelyezést.

A mostani kedvezőtlenebb elhelyezés ellenére Svéd-, Finn- és Esztország, Dánia, Grönland, Izland, Helsingland, Norvégia, Lappland és Finnmarken csoportokban így is rendkívül gazdag változatossággal vezet elénk a magas észak népeletének minden mozzanatát.

A „Nordiska Muset”, mely elébb skandináv néprajzi múzeum nevet viselt, csaknem egy embernek dr. *Hazelius* Arturnak köszöni létét; 1872-ben alakult eredetileg a svéd népiesség, illetve annak a közlekedés okozta káros átalakulásának megóvására.

Később az északi népekre vonatkozó minden tárgyat felölelt, tehát nemcsak az északi etnográfia, de a népművelődés történet fejlődését is.

1880-ban dr. *Hazelius* a saját 26 ezer tárgyu gyűjteményét a svéd nemzetnek ajándékozta.

1889-ben II. *Oszkár* király a saját területén díszes épületet kezdett emeltetni, mely már az idén teljesen készen áll a mintegy 85 ezer drbból álló gyűjtemény befogadására. A régi alapgyűjtemény, mely népviseletek, ékszerek, házi és foglalkozási eszközökből, továbbá házibutorzat és szerszámokból áll, melyeket a svéd falvakból szereztek be: maiglan is az egész múzeum magva.

Lakás-interieurök, tájrészletek plasztikus módon élethű bábokkal vidékenként nagyszerűen rendezve, a ma is szokásos és a már elavult házi cikkek egész sorozatával lepnek meg.

Összehasonlítás szempontjából a német és hollandi néprajz is fel van tüntetve.

Némely kollekcio egy magában egész kis muzeumot tesz ki, mint pl. az arckép, autográf, bélyeg és rézmetszet gyűjtemény. A múzeum tulajdonképen két főrészből áll u. m. a népmuzeumból (Almogea-fdelningen) és a felsőbb osztályokra vonatkozó gyűjteményből (Afdelningen för de högre ständen.)

El lehet mondani, hogy a stockholmi Északi múzeum, mely az új állatkerti hid mögött emelkedő nagyszerű palotában a Biologiska Múzeum és a Skansen (Sáncok) magaslaton szabadon levő eredeti freiluft muzeummal egyetemben a világ egyik legértékesebb kulturtörténeti gyűjteménye.

Az állatkert a svéd főváros legkedveltebb üdülöparkja, mely a bécsi Práter, a berlini Thiergarten és a párisi Bois de Boulogne minden sajátságát magába egyesíti.

Az idegen, ki ezután Stockholmot fölkeresi, ki-
megy a Djurgardenbe s ott az egész svéd népet meg-
ismerheti, hogy hajdan miként élt, foglalkozott s a je-
lenben a mint mulat és szorakozik; pl. vásár- és ün-
nepnapokon, az állatkert egy élő és nyüzsgő néprajzi
muzeum, Skansenben néptáncok és szokások bemuta-
tásával s a köznép élénk háttérével, mely tarka nép-
viseletekben csoportosan vonul a környékből a fővá-
rosba, a szó legnemesebb értelmében leköti figyel-
münket.

Kopenhágának is megvan az ő büszkesége a Ti-
voli néven ismert európai nevezetességű pazarfényű mu-
latóhelye, mely azonban fél koronás belépődíjánál fogva
inkább a felsőbb körök mulatóhelye. Hamburgtól
kezdve mindenütt kísért ez a név, de a ki a dán Tivoli-
ban járt, elmondhatja, hogy a több mind csak talmi-

Az ősi Kopenhága e népszerű mulató parkja
közvetlen közelében csinos tornyos épületben lelt men-
helyet egy gyűjtemény, mely Dansk Folkemuseum
vagyis dán népmuzeum nevet visel és minden a dán
népre vonatkozó néprajzi tárgyat összehalmozva, egy
érdekes látnivalóval gyarapítja a dán főváros nevezet-
ességeit, míg a kopenhágai nemzeti muzeum 1849-ben
alakult néprajzi osztálya főként Keletindia és Grönland
ethnografiai múltját tünteti fel nagyon gazdagon.⁵

A dán népmuzeumot hat évi gyűjtés után *Olsen*
Bernát rendezte és 1885-ben Vesterbrogade 3 sz. alatt
az emeleten nyitották meg. A néprajzi tárgyak 20
csoportra vannak osztva, azonkívül a gyűjtemény a
pórnép régi házainak híven visszaadott lakáshelyiségeit
is mintegy tíz szobával mutatja be, melyeket Holstein,
Aalborg, Samsø vidékéről, Seelandból és Skane-ból
szereztek be és rég letűnt idők élénk képét varázsolják
elénk.

Később egyéb néposztályok kultur fejlődését
visszatükröző tárgyakat is fölvettek a muzeumba s kü-
lönösen megemlítendők az ezüsből készült régiségek,
melyek csaknem az összes dán czéhek jelvényeit, ivó
kupáit s egyáltalában ezüst készletét felölelik, nemkü-
lömben érdekes a női ékszerek gyűjteménye is, mely
egész Dániára kiterjed. Nagyrészt a dán ipari védő-
jegyek kollekcziója, mely 1749-től kezdve a fajence,
aranyműves és egyéb ipar fejlettségét bizonyítja. A
muzeum — norvég és svéd példák után — néprajzi-
lag érdekes régi faházak felállítását is megkezdte s a
tavaly a Rosenborg kastély közelében elterülő gya-
korló téren a Bygningsmuseet (népépítészeti muzeum)
alapját megvetette. Norvégiában maga a király II. Osz-
kár vette kezébe a Bygnings-museet ügyét s a nép-
építészet remekeit (pl. a középkori Gol templomot
Hallingdalból) a 80-as években felállítani kezdte a
saját fejedelmi parkjában, mely a Krisztiániától 3 kmnyire
fekvő Bygdø nevezetű csodás szép fekvésű félszigeten
az Oskarshal néven ismert királyi kastély körül terül
el. Tehát az ilyenmű első mozgalom Krisztiániához
fűződik

⁵ Ez a gyűjtemény 1807-ben, tehát akkor keletkezett, a
mikor még hasonló intézmények Európában seholsem léteztek
s 1845-ben már tizezer tárgyat ölelt fel, mely ma 70 ezerre
növekedett.

Azóta a népépítészet jellemző típusait, templo-
mok, parasztházak, gazdasági és egyéb épületek alak-
jában egy e célra alakult társulat gyűjti össze és itt-
ott külön parkokban (Thronjtem, Bergen) stb. állítják
fel. A krisztiániai néprajzi muzeumon kívül, hol a
lapplandi gyűjtemény a legérdekesebb, jelenleg már a
tündérszép környékéről híres norvég főváros egy
egészen friss keletű népmuzeummal is dicsekszik (Norsk
Folkemuseum), melyről azonban a legujabban meg-
jelent útikönyvek legkisebb említést sem tesznek. Ezek-
után tehát meggyőződhattunk, hogy *Skandináviában*
a honi néprajzot, elkezdve a falusi lakóházaktól, egyén-
ben, ruhaviseletben és egyéb tárgyakban király és
nemzet egyaránt megbecsülik s ez a főok, hogy a ma-
gas Északon a népmuzeumok ügye mindenütt fejlődés-
nek örvend.⁶

Az útirányomba ejtett néprajzi muzeumok leírá-
sát a *prágaival* fejezem be, mely csehó-szláv ethnogr.
muzeum (Národopisné Muzeum cesko slovanské) né-
ven 1896 május 15 én nyílt meg. Az 1895-ben Prá-
gában rendezett csechoszláv néprajzi kiállítás adta meg
az impulzust az akkor összegyűjtött népies tárgyak
állandó elhelyezésére, mint a hogy a mi Ezredéves
kiállításunk is döntőleg hatott a most már szépen be-
rendezett székesővárosi néprajzi muzeumunk meg-
nyitására.

A muzeumot a kiállítás után nyomban megalakult
csechoszláv néprajzi társaság igazgatja, melynek a
gr. Sylva-Tarouca palotában egy egész lakosztályt 10
évre nagylelkűleg díjtalanul engedtek át, ezzel bizto-
sítva a muzeum jövőjét.

A Muzeum hat részből áll, mintáiban bemutatva
a népépítészetet — miután a „kiállítási falu“ a mu-
zeumtól úgyis távol esik — továbbá a háziesszközöket
és berendezéseket; azonkívül van külön morva-sziléziai,
magyar-tót és egy tulajdonképeni cseh szoba, mind-
egyik életnagyságu bábú csoportokat és háziipari cik-
keket tárva elénk, végül pedig egy külön szoba, mely
csak a csehországi kerámika népies példányait foglalja
magában

A muzeum $\frac{2}{3}$ része maig is ládákban hever,
mert hiányzanak a megfelelő helyiségek, pl. 150 drbból
álló viasz báb közül is csak 50-60-at állíthattak fel,
holott az egész muzeum gerinczét éppen a népviseletek
alkotják.

Ez érthető abból az okból is, miután a jelen
század első feléig még virágzó népviselet ma már
csaknem egész Csehországban teljesen eltűnt. A mor-
vaországi népviseletek nemcsak hogy inkább fennma-
radtak, de sokkal változatosabbak is a csehországi
viseleteknél s ezért a legnagyobb jutott a szobák közül
a morva osztálynak.⁷ Legérdekesebb a morva-szlovákok
„koldus király“ című népszokása, melyet a tere m
közepén felállított lovas csoportozat tüntet fel. Három-
királyok, Königsritt stb. név alatt másutt is vannak

⁶ Itt emlékszem meg arról, hogy ugy Skandináviában,
valamint E. Németországban is több alpesi klubot az E. K. E.
nevében személyesen fölkerestem.

⁷ Prof. Klvava J. hat típust különböztet meg, de magá-
ban a morva-szlovák népviseletben 26 elűtő formát konstatál

analog szokások, de a Stare Mestó-i koldulás nagyon sok ősi eredetiséget tár elénk. A dolog abból áll, hogy pünkösdkor a fiatal legények lóháton házról-házra járnak s a király számára koldulnak, kinek nem szabad beszélni s ezért a szájában egy rózsaszálat kell tartania, továbbá nem szabad a kantárszárát se tartani, hanem két adjutánsa kivont karddal vezeti a lovat. Különös, hogy mindhárman női ruhába vannak öltözve stöméntelen sok sallang és színes szalag lóg le róluk és az egész csoport sajtáságos őseredetiséggel bír. Megjegyzendő, hogy e szokás jelentőségével még maig sincsenek teljesen tisztában. A mi tótjaink vagy a magyar szlovákok, a mint a csehek nevezik őket a morva szlovákokkal szemben, a cseh ethnografusok szerint leginkább megőrizték a tőzsgyökeres „csechoszláv” népiességet, a mi érintetlenül fennmaradt ruhaviseletükben is dominál.

A meddig csak néprajzi szempontok vezérlik kedves szomszédainkat, addig még örülhetünk a mi tótjaink iránt tanusított atyai gondoskodásuknak, de ne csodálkozzanak a kétfarkú oroszlán birodalmában, ha a politikai protektorátusból egyáltalán nem kérünk.

Egyre azonban már itt kötelességem felhívni az illetékes körök figyelmét, hogy t. i. ezentúl jobban kellene vigyázni néprajzi régiségeinknek az összegyűjtésére, nehogy egyszer csak azon vegyük észre magunkat, hogy tótjaink, oláhaink és szászaink néprajzának tanulmányozására külföldre keljen kiutazgatnunk.

Hiszen csak a csehek közel 100 ősi tót ruhaviseletet vittek ki tőlünk Prágába.

Most még nem késő és tanulhatunk mindenkéltől a csehektől, kik főként a kihalóban levő népviseletek és népies himzések kultúrtörténeti jelentőségével teljesen tisztában vannak; ezt mutatja az a sok egyén kik e téren irodalmilag is tevékenységet fejtenek ki s a „Ceski lid” című folyóiratban és külön megjelent művekben legalább is 30 nő és férfi nevével találkozunk, kik a népviseletek és népipar fejlődését és néprajzi becsét átértékelték és lelkesen felkarolták. Pl. Többek közt megemlítésre méltó Dr. Zibrt és Dr. Winter „Dejiny kroju v zemich ceskych (A csehországi népviseletek tört.) A kiállított viaszbábok arctypusa itt is modell után készül és a mint megtudtam, egy fej 56 frtba, egy kéz 5 frtba kerül.

Egy morva nagyparaszt (falusi nemes) díszöltözete pl. egymagában 160 frtra van becsülve. Mindenesetre akkor nyerünk teljes képet az egész múzeumról, ha az összes tárgyak ki lesznek állítva, de így is büszkék lehetnek a kezdeményezőik arra, a mit pár év alatt megalkottak.

Magyarországon és főként az erdélyi részekben még abban a kedvező helyzetben vagyunk, hogy sok itt-ott heverő és értéktelennek vélt néprajzi tárgyat gyűjthetünk össze a különböző népfajok lakta vidékekről.

Népviseleteink pedig talán egész Európában a legtarkább sokféleségben gyönyörködhetik még most is. szemeinket.

Azonban a század vége egyuttal a végső határ. Elérkezett tehát nálunk is az ideje a néprajzi múzeumok alakításának s csak örömmel üdvözölhetjük a

kormányt, hogy az E. K. E. által tervbe vett erdélyi Kárpát Múzeum ügyét felkarolva, annak anyagi támogatását kilátásba helyezte.

Már csak az van hátra, hogy néprajzi aranyásóink árasztják el Erdélyt és gyűjtsék egybe azt a sok elrejtett kincset, a melyet külföldön fejedelmi pompával tesznek közszemlére és a melyért olyan európaihírű tudós, mint az imént körülünkbe járt *Virchow* is, lelkesedni tud.

A Szilágyság népeiről.

Irta: **Boér Miklós.**

II.

A nép szellemi élete.

Aki a szilágysági népet nem ismeri, alig van fogalma az igazi *parasztról* és a nép lelki világának roppant sokfélességéről. Arról a hullámzásról, melyet a népélet lelki megnyilatkozása feltüntet s melyre bizonyosan nagy befolyással van a természeti környezet, életmód, foglalkozás stb., sehol sem szerezhethet tisztább fogalmakat, mint ezen a geographiailag szűk körre szorított területen. Szinte megdöbbenő az a változatosság, mely lelki szemlélődését megragadja! Egyik község lakossága eleven észjárású, tiszta gondolkodású, szokásaiban úgy, mint erkölceiben nemes; mesél, dalt, humorizál; észrevesz minden nevetségest s azonnal *kifigurázza*; az eseményeket krónikába foglalja, levonja azokból, egyszerű logikájával, de biztosan, a rövid tanulságot (s kész egy-egy példabeszéd, közmondás, találós mese). A másik község lakossága, *a szomszédságban csak* olyan bárgyú, mint a birka; értelmes ember szóba se állhat vele. Nem lát meg semmit, amiből okulhatna; cselekedeteinek következményeit nem mérlegeli; nem tanul sem a természettől, melynek ölen ugarat hasít, magot vet, arat, kaszál, — sem az emberektől, akikkel olykor érintkezésbe jön, sem az állatoktól, melyekkel egész életén át bibelődik. Él és eszik s szürke bárgyúságban lemorzsolja a számára e földi létben megszabott időt. E sajtáságos tüneten sokszor elgondolkoztam és kerestem az okokat, amelyeknek következménye e jelenség, de rendszeren ott akadtam meg, ahol kutató útamban — azt hittem — már célhoz érek. Olyan biológiai jelenségek ezek, melyek hosszú, kitartó helyi tanulmányozást igényelnének; de még így is kétes az eredmény. Ismertem egy igen derék, öreg református lelkészt a Szilágyságban, aki midőn népének szellemi és erkölcsi viszonyairól megkérdeztem, a következőket felelte:

»Harmincz éve vagyok már e község lelkésze. Mikor idejöttem, jó módu, józan életű, munkás népet

találtam itt. Ez idő óta folyton csak a jót, szépet és igazat hirdetem, ugyanazokat cselekszem. Van azóta elég jó iskolánk, becsületes tanítónk és a nép: *évről-évre rohamosan romlik; erkölcsileg, szellemileg satnyul, anyagilag pusztul; iszákos, kártyás, tolvaj, verekedő és napról-napra bürgyűbb . . .* »Most már mi ennek az oka?!« — kérdezte az ősz lelkész és én, mint egy hatalmas kérdőjel állottam, némán gondolkodva. Nem akartam úgy felelni, mint a sz. ordoi magyar, aki midőn a báró megkérdezte, hogy »mit gondolt, mikor a feleségét anynyira elkinozta?« együgyűen szolt: *« gondoltam valamit, de nem emlékszek már reje . . . »*

Én is gondoltam valamit, azt t. i. hogy *annak a jelenségnek, mindenesetre, valami okának kell lennie*, — de ezzel a felelettel nem akartam előállni s így jobbnak láttam hallgatni. Így vagyok azon jelenséggel is, melyet fennebb érintettem s melynek megfejtését igazán nem vagyok képes teljesen elfogadható okokkal támogatva adni.

Hanem szomorú volna, ha ezt általában tapasztalnók, a Szilágyság egész területén! A nagyobb magyar községek lakossága igen érteimes és tiszta gondolkodású s nagy általánosságban szólva: *a magyar faj ősi erőben nyilatkozó lelki karakterét bírja*. Nyílt, őszinte, ahol szeretettel és jóakarattal találkozik, bizalmas azokhoz, a kik szívéhez és lelkéhez hozzá tudnak férni; de aztán furfangos, kétszínű, bizalmatlan, tekervényes (*kacs-karingós*) észjárású mindig, ha valakivel szemben a legcsekélyebb gyanakodásra van oka. Ez a magyar paraszt általános jellemzése, azt hiszem, mindenütt.

Voit alkalmam a szilágysági népet megfigyelni munkája és mulatsága közben, otthon, a mezőn, fonóházakban és kalákákban; összevegyültem velök, társalogtam értelmesebbjeivel úgy, mint együgyűjeivel s nagyon sok élvezetet találtam e „tanulmányozási munkában.” Észjárásukat minden megnyilatkozásukban gondosan megfigyeltem s most bemutatok szellemi termékeikből, izelítőül, egyet és mást.

Találós meséikben sok eredeti felfogás van; de ezekben nyilvánul egyszersmind a legtöbb frivolság is, egész a legdúrabb naturalismusig, a legképtelenebb trágárságig. Kerülvén ezeket, ime, egy pár, a kevésbbé hamiskás fajtából:

1. Mék nagyobb kár, ha egy pap hal meg, vagy egy asszony, vagy egy maska?

Felelet: *Ha a macska*; mert dejákbú tudunk papot csinálni, leánbú asszont, — de maskát nem tud az ember csinálni.

(Krasznament.)

2. Ki találta fel a pipázást és miir?

Felelet: A lator, a menyekékir. Me' hát azzal az ízzel, hogy szén kell a pipába, bemegetett hozzájuk.

(Kr. m.)

Ezekhez hasonló találósmese nagyon sok forog a szilágysági nép ajkán; de mutassunk be egy párt a kedvesebbektől is;

4. Akinek én lánya vagyok,
Annak vótám anyja;
Szeret engem egy valaki —
Annak vagyok lánya:
Ki az?

Felelet *Az apa*. (Itt már aztán egy egész mese következik) Me hát úgy vót a dolog, hogy az öreg valami nagy hibáir bé vót zárva a tömleczebe, ahova nem vót szabad semmiféle ítélt beadni. Egy menyecske lánya, aki ippen szoptatott akko, belopózott az ides apjához és a maga tejivel dajkálta; úgy tartotta benne az ítetet. A menyecske osztán eccer csak beállít a birákhöz s asszonya: birák uraimék adok én fő nektek egy találós mesét, de ha ki nem talájjátok: szabadon ke, hogy bocsássátok az én öreg édes apámat. Osztán ezt a találós mesét adta fel a menyecske, akit a birák nem tudtak megfejtteni és szabadon kellett, hogy bocsássák az öreget.

5. Tizenkettőt csak hat —
Hogy van a?
Hogy fél a nyúl —
Minek a?
Alól fúrás, fejül pecsét
Mír van a?

Felelet: Hát vót egy úrfinak egy kisasszony szeretője aki az urfinak ajándékot küldött, még pediglen; tizenkét fehér cipót, egy egész sült nyulat és egy kulacs bort, a ki bevót fejül pecsételve. A cigány, aki az ajándékot vitte, megett hat cipót, megett egy fél nyulat s osztán a fejül bepecsételt kulacsot alól kifúrta, úgy itta meg belőle a bort. Az urfi megkérdezte a szeretőjét, hogy *(a leírt találósmese ismételése)* mir van a? A Kisasszony osztég megmagyarázta a szeretőjének, hogy mir nincs ugy, ahogy a levélbe megvót írva. (Kr. m.)

6. Apja se vót,
Anyja se vót,
Nem született.
Mégis meghót,
Ki az?

Felelet: Ádám *

Bemutatok néhány népdalt is, melyeknek gyűjtésére tág tér nyílanék a Szilágyság egész területén, lévén a mi népünk (nem csak a magyar, de mindenik nemzetiségünk) igen kedélyes, dalos, víg nép.

1. Keresztúri magas torony,
Belejakatt az ostrom!
Akaszd ki kedves galambom:
Piros orcád megescokolom!

(Tövisház.)

Ebben jóízű humor is nyilvánul s valószínűleg a vérvölgyiek, vagy dobaik voltak olyan kegytelenek, hogy a keresztúriak rozoga kis templomát megnőtázták.

2. Hull a hó, hull a hó,
Esik az *penete* **
Eresz bé galambom;
Mert megvész a hideg!
Czifra szűröm ázik,
Az én nyakam fázik:
Rámás csizmám nyomdoka,
Udvarodon láccik!

(Tövisház.)

*) Egy másik változatát is ideírom, ugyancsak a Tövishátról jegyeztem fel:

Nem is született, mégis meghót s az anyja mihibe temettetett — ki az?

Felelet: Ádám apánk, akit az Isten fődbü gyúrt, hát nem született; meghót s anyja mihibe — földbe temették el. B. M.

(Tövishát)

** Nem »pemeté«

B. M.

Eredeti kis nóta s a dallama valóságos *curiosum*.

3. Várad felül, hidegen fú a szél;
Fázik, reszket az rozmarin levél;
Az árokba a *csüldnt* is reszket:
Sirass babám, katonának visznek!

Egy ostoba kis dalt is ide jegyzek, mely az *okvetellen népieskedő poétáknak pompás minta lehet*:

4. Most jöttem haza Párisbú,
Abbúl az idegen országbú...
Hoztam onnan haza három magyar szót:
Kedves kis galambom, nyisd ki az ajtót!
(Berettyóment.)

5. A kisasszony szobájába
Kilenczet ütött az óra...
— Sötét van, nem látok,
Rózsám gyújcsál világot!
— Gyújtottam mán, csak gyere be,
Vetve az ágy, fekügy bele!...
Vesd le az csizmádat,
Ne sározd el az ágyat!
— Nem vetem le az csizmámat,
Nem sározom el az ágyat;
Tiszta az én csizmám,
Kivikszolta az babám!"

(Berettyóment.)

Be akartam mutatni ezt az izlésté'enséget is, hogy ezzel mintegy jelezzem, miszerint a századvégi pikantéria, a durva naturalismus a népköltészet virágai közé is napról-napra jobban becsempészi a szúrós bogán-csot. Ezen a nótán már érzik a korszellem «pacsulis» áramlata.

Milyen igazi gyönyör tölti el az ember lelkét, ha a közlőt dudva után egy színében, alakjában, illatában bűbájos vadvirágot téphet le.

6. A mezei kis pacsirta,
Ablakomba szállott sirva;
Ablakomba ne szállj sirva,
Katonának vagyok írva.

Katona már az életem,
Jobb vállamon az fegyverem,
Ha én aztat megpengetem,
Sirat engem az kedvesem!

Sirat engem az madár is,
Fődre lehajlik az ág is!
Az is azír hajlik fődre:
Szólna hozzám, ha lehetne!

Szólna hozzám, ha lehetne,
Az a szép barna menyecske,
Szólna hozzám, de nem szabad!
— Fáj a szívem, majd meghasad!...

(Berettyó és Krasznam.)

A népdal, nagy valószínűséggel nem nagy-falusi termék, hanem más helyről lebbentette arra a játékos szellő, vagy vitte valamelyik dalos madár. A dal, a mese, mint a katángkóró szárnyas magva, minden szel-lőlebbenéssel egy-egy darab útát bevándorol s minden tenyészetre alkalmas talajban gyorsan gyökeret ver, virágzik és gyümölcsözik. Épen ezen oknál fogva nehéz a nép szellemi termékeinek eredeti forrását meg-

találni, vagy csak feltevésekkel is meghatározni, kivéve azokat, amelyek személyekkel és helylyel foglalkoznak s így elárulják nemcsak szülőhelyeiket, hanem szülőiket is.

A Szilágyságban, a nép szellemi termékeinek rendszeres gyűjtésével, eddig még senki sem foglalkozott, épen ezért nehéz most már e munka. Egyrészt, szinte lehetetlen teljesen különválasztani az eredeti szilágysági termékeket, az idegenből behozott szellemi termékektől, másrészt pedig az iskoláztatás, a mindinkább terjedő kultúra is meghamisítja, részben már meghamisította a nép eredeti gondolkozásmódját s népdalokban mesékben sokszor szörnyű korcs-szülötteket produkál.

Itt helyén valónak találok elmondani — különösen a járatlan gyűjtők okulására — hogy milyen nagy óvatosság és körültekintés szükséges a gyűjtés munkájában, hogy az ember be ne csapódjék Érdekes és mulatságos eset történt velem, ezen működésem közben, Sz.-Nagyfaluban, melyből világosan kiténik, hogy a nép — s ma már a modern népiskolából kikerült gyermek is — annyira civilizált, hogy nyomban becsap, ha arra alkalma nyílik.

A fonóházakban nehezen ment a gyűjtés; mert ha ott megjelentem „mesét hallgatni“, azonnal elnémultak a nótás ajkak és a »szégyelős« lányoktól, *menyesekektől* aranyért sem lehetett kicsalni egy hangot.

Szemérmesen lesütött szemekkel pergették az orsót s a világért sem szóltak volna egy árva szót is. Más módját kerestem tehát a gyűjtésnek. Szerződést kötöttem az irni tudó felserdült gyermekekkel s minden leírt népmeséért 10, népdalért öt krajczárt ígértem. Ment a dolog, egy darabig, elég jól; de egyszer előáll egy leányka egy pár sorból álló, tíz krajczárra taksált mesével, melyet valami ábéczés könyv olvas-mánya után konponálhatott.

A nép szellemi termékeire jól óvott leshelyről kell vadászni, mert vagy a bizalmatlanság, vagy a nevelés által a nép lelkébe beoltott *új módi* felfogás, e nemű törekvéseinket meghiúsítja.

Akkor kell tőlük ellopni e kincseket, amikor nem is ügyelnek rá; amikor a leány dologközben dudorász, a legény az eke által hasított barázdán nótázva ballag, vagy a szép barna *menyecske* ablaka alatt keservesen éneklí az esti sétában:

»Szólna hozzám, de nem szabad;
Fáj a szívem majd meghasad!«

A kolozsvári hóstatiak lakodalmi szokásai.

Irta: Németh Sándor.

Megkérés, kézfogás és jegyváltás.

Az ifjú megismerkedik a leánynyal. Ketten együtt kiegyeznek, hogy egymáséi lesznek. Aztán a fiu egyedül megkéri a leányt szüleitől. Mikor ez a megkérés kedvező eredménnyel megtörtént, jó a kézfogás és jegyváltás.

Az eljegyzés idejéül valamelyik estét tűzik ki. Ez alkalomra felkér az ifjú egy násznagyot és egy gazdát. Hárman aztán a megállapított estén elmennek a leányos házhoz, hol tisztességes vacsorával várják őket.

Megérkeznek a násznagy, a gazda és a vőlegény a leányos ház elé. A násznagy s a gazda bemennek, a vőlegény kinnmarad. Odabenn jó estét kívánna, s szállást kérnek a leány kiadójától, az éjszakára. De nem egyhamar kapnak szállást, mert «ismeretlen embernek adni nem lehet» — Erre a násznagy így szól: «Nállunk felé is így van az; mégis bébocsátjuk, a kivel jót akarunk tenni és mihelyt a hajnal hasad, hát útnak indítjuk, hogy a szomszédok ne is tudjanak róla. Mi is fogadjuk, hogy mihelyt a hajnal hasad, hát távozni fogunk.»

A kiadó azonban semmit nem enged. Ezért aztán a násznagy valami írást, «igazságformát» (bizonyítványt) mutat elő, de a kiadó erre sem hajt. Ekkor behívja a násznagy a vőlegényt s azt mondja, hogy *ez a mi igazságunk, ennek vezetése után jöttünk.* Ezt már elismeri a kiadó, s így már befogadja őket. Ezután a násznagy elmondja a lánykérő beszédét, hivatkozva a teremtőre, a ki maga volt az első násznagy és vőfély Ádámnál és Évánál, továbbá Elizeus és Lábán korában stb.

— Mikor a násznagy bevégezte a beszédet, a kiadó eléhoz a másik szobából egy leányt, vagy egy asszonyt, s megkínálja a kérőket vele. De a kérők azt felelik erre, hogy *ők csak azt »fogaggyják« el, a kit az isteni gondviselés ennek az ifjunak rendelt, s nem is akarják magukat megveretni.*

A kiadó erre aztán beviszi a menyasszonyjelöltet, s ezt aztán el is fogadja a násznagy. Most kézfogásra hívja fel őket, s így szól: „Mielőtt kezet adnátok egyik a másiknak. vajjatók meg, mert még nem késő, hogy tiszta szívből akartok egymáséi lenni, vagy pedig rábeszélés, vagy erőszak által? Mert Isten áldása csak úgy lehet rajtatok, ha szívetek sugallata szerint óhajtatok egymáséi lenni“ — Az ifjak erre aztán azt felelik, hogy *tiszta szívből, szeretetből* „Az Isten adja, hogy úgy legyen“, mond a násznagy. Aztán felhívja őket a jegyváltásra; »már most aggyatok kezet egygyik a másikának és váccsatok jegyet«

A jegy a vőlegény részéről áll egy selyem *keszkenyéből*, melynek értéke: 5 trt körül van. A menyasszony részéről egy *nyakravalóból*, vagy egy *ingből*. E kézfogásra és jegyváltásra aztán a násznagy áldást mond.

Következik azután a vacsora, melyre a vőlegény szüleit is megszokták hívni. Az asztalnál a vőlegényt és menyasszonyt egymás mellé ültetik. A vendégség előbb egy keveset roszolisozik. Mikor aztán ételt hoznak, a násznagy feláll, s vele együtt az egész vendégség és asztali áldást mond.

Ezután jó étvágyat kíván a násznagy, s hozzátognak az evéshez.

Vacsora alatt pohárköszöntések is vannak, melyeknek sorát a násznagy uram kezdi meg.

Köszöntenek mások is; de legtöbbször csak a násznagy uram végzi »ezt a tisztességet.«

A vacsora végén ugyancsak a násznagy hálát ad Istennek.

Egészségükre kívánja a bevett eledelet!

Távozás előtt a násznagnak gondja van a menyasszonyra is. Azért hát a *kiadó uram*-nak gondozására bizza mindaddig, *a míg eljűnek és jó uraiméktől kikérik.*

Másnap aztán elmennek a paphoz, hogy a templomban hirdesse ki őket.

Lakodalom.

Meghívás, kikérés, búcsuzás.

A jegyváltás után való napokon a menyasszony és a vőlegény egy-egy ifju legényt kérnek fel arra, hogy legyenek nagy és kis vőfélyek, a kik a vőlegény és menyasszony rokonait, ismerőseit, szomszédjait meghívják a *nászra*, az esketést megelőző két három vasárnap. Kötelességük őrizni a menyasszonyt akkor, midőn az *esketőből* hazamennek, hogy valaki el ne lopja. A vőfélység is szép tisztesség melyhez ügyesség és okosság szükséges.

A vőfélyek ünnepi kék ujjast, kék nadrágot vesznek magukra, hozzá magas sarkú ügyes csizmát, kerek kalapot. A kalapon balfelől nagy lehajló bolti bokréta van. Széles piros *szallagból* nagy csokorra kötött nyakravalót viselnek. Van vőfélyi pálcza is, melyet felső végén körbe hajtának és arra hosszan lengő piros szallagot kötnek. Mikor hívogatni járnak, a pálczát az egyik a jobb, másik a bal kezében tartja. A vőfélyek oldalán szép selyem kendő leng.

A vőfélyek bibliai vonatkozású és áradozó stílusú versek és prózai díkciókkal végzik a hívogatást.

Az esketés napján délután összegyülekeznek a nép. A menyasszony népe a menyasszony házához, a vőlegény népe a vőlegényéhez. S mikor látja a násznagy, hogy nincs kire várakozni, a fiu nevében köszönetet mond az örömszütőknek és bocsánatot kér tőlük.

A beszéd után a menyasszonyhoz mennek. S mikor megérkeztek a menyasszony házához, násznagy uram vezet be a népet; *jo napot* köszön, s azt mondja hogy a *kijér jöttünk tanálhassuk friss és jó egészségben.* Ekkor már az egészségvendégség egybegyült és keréken állanak; a násznagy újból kikéri a „virágszálat“, még pedig esküvőre.

A kiadó erre így szól:

»Ha Istenről úgy van elrendelve, hát én elrontója nem leszek, sőt a mi tüllem kitélik, mindent elkövetek az ő boldogságokér.«

Most aztán a kiadó kimegy a másik házba, a hol a menyasszonynyal van a két nyoszolyóleány. Ez utóbbiakat egyenként beviszi s megkínálja a násznagyot velök. De a násznagy ezt mondja: »ez s m az ez sem az.“ Utoljára beviszik a menyasszonyt; erre már azt mondja a násznagy, hogy *legyen mindvégig ez!* Ekkor kézen fogja, a vőlegényhez viszi s ez mondja: »fogjatok kezet, öggyik a másikának“, Aztán újból megáldja őket.

Mielőtt az esküvőre mennének, a menyasszony nevében a násznagy ékes rigmusokban elbúcsuzik először az apjától, másodszer az anyjától, harmadszor testvéreitől, negyedszer leánybarátnéitól, ötödször szomszédaitól.

Esküvés és hazamenetel. A menyasszony beajánlása. A lakoma.

A menyasszony búcsuzása után kezet csókol szüleinek. Aztán mindnyájan a paphoz mennek. Miután a pap megáldotta őket, az egész vendégség a vőlegény házához megy, a hol terített asztal várja őket.

Most a násznagy uram felhívására kezet fog a menyasszony a vőlegény szüleitől s azután leülnek.

Most kissé megszűnik a násznagy szereplése. Átadja a szót a vőfélyeknek.

Mielőtt asztalhoz ülnek, az első vőfély önmagát tréfáló versekkel jelenti a vacsora készülését: s miután asztalhoz ültek, jó appetitust kíván nekik.

Míg az ételt behordják, a vendégség egy keveset rozsolisozik. Mielőtt az evéshez fognak, a násznagy asztali áldást mond, aztán ő is jó étvágyat kíván s azzal hozzáfognak az ételhez.

Az ételeket a vőfély viszi be. Minden tál ételt tréfás versekkel ad fel.

Leves után következik a »sóbfőtt«. Közben bort is hoz és akkor pohárköszöntések is járnak. Az első pohárköszöntő a násznagy uramé prózában a fiatal párra.

Asztalra kerül új csirke, káposzta disznóhussal, kakas hússal, baromfi hecsinált, disznósült, kása, sütemény.

Az a szokás, hogy a szakácsasszony számára pénzt gyűjt a vőfély egy verses mondással, most már legtöbb helyt elmarad.

Következik az ideje, hogy az asztaltól felkeljenek; de addig még valaki elmondja a pohárköszöntőt:

»Igaz ugyan, hogy sokaknak egészségiért üritetünk már poharat, de az is igaz, hogy még sokan volnának, a kik megérdemelnék az érettek való pohárköszöntést. De az még legigazabb, hogy ha mindenkijér egy-egy pohár bort fenékgig kiüritünk, akkor bajosan állunk meg saját lábunkon, még a szék lábán is nehezen. Ennélfogva kívánom, hogy az Isten éltesse a ház összes vendégét, emberét, asszonyát, leányát, leányait. Éjjenek boldogul mindétig! És végre jussanak a magas mennyeknek közepibe. Szívemből óhajtom!»

Mikor »megelégedtek«, násznagy uram »asztalutánit« mond.

Ezután még egy keveset múlatnak az asztal mellett, beszélgetnek, szivaroznak. Majd kezdődik a tánc, mely tart egész hajnalig.

Esküvő utáni nap.

Reggeli harangozás előtt összegyűlnek a *nyuszó-asszonyok*, kik (ketten, vagy hárman) a menyasszonyt *felkonytyolják*, azaz füstöt tesznek a hajába és fejére illesztik a főkötőt. Aztán az egész vendégséggel elmennek a templomba; hogy bemutassák az új párt Istennek és beiktassák a gyülekezetbe.

Az istentisztelet végén a pap a rendes imádságokon kívül az alkalomnak megfelelő imádságot is mond; ennek végeztével pedig az egész gyülekezet az énekes-könyvből alkalmi éneket énekel.

A templomból az egész vendégség újból visszatér a lakodalmas házhoz, a hol a násznagy uram ismét beszédet mond; hálát adván az Istennek a »megtörtént beiktatásért« így végzi: továbbá kívánom, hogy azt a főkötőt, melyet nyert a mi ékes új asszonyunk, viselje egészséggel, békességgel és férje iránti hűséggel, szeretettel.»

Ezután asztal mellé ülnek, keveset rozsolisoznak és kávéznak. A mint ennek vége van, ismét táncolnak jó soká. Időközben van éneklés is és sok tréfálgozás. Egyszer csak azon veszik észre magukat, hogy »az asztalt újból be kell szerkeszteni.« Újból terítnek és melléje telepednek. Ismét keveset rozsolisoznak. A szakácsné tálal, s kezdik behordani az ételt. Az idő ekkor mintegy 3—4 óra délután. A násznagy elmondja a szokásos asztali áldást, jó étvágyat kíván, s hozzáfognak az evéshez. Evés közben van pohárköszöntés is, melyeknek sorát a násznagy uram nyitja meg újból az örömszülőket éltetvén.

Ezután esznek és boroznak; majd újból táncolnak, úgy 9—10. óráig. Ekkor aztán ismét beszédet tart a násznagy, felköszöntvén az ifjú párt, megköszömvén annak, hogy reá bízták a násznagyit tisztet és bocsánatot kérve, ha valamibe hiány volt.

Ezzel vége van a lakodalomnak s a vendégek hazamennek.

NÉPRAJZI TARKASÁGOK.

Brandenburgi Katalin díszszoknyája.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület néprajzi muzeuma nagybecsű és igen értékes szerzeményhez jutott, megszerzvéen Bethlen Gábor második feleségének, Brandenburgi Katalin fejedelemszónynak (1626—1629; meghalt 1649) egy remekművű, igazán fejedelmi művészettel kivarrott, ezüst-skofiummal és színes selyemvirágokkal nagyon gazdagon himzett díszszoknyáját.

A remek köntös jellege és lezármasa alig hagy fönn kétséget arra nézve, hogy csakugyan a hírneves fejedelemszóny drágaságai közé tartozott egykor e pompás ruhadarab. Az iktári Bethlenek családjában szállt alá nemzedékről-nemzedékre s az immár kihalt iktári Bethlen fejedelmi család utolsó sarjadéka (iktári Bethlen Domokos gróf) hagyta a

Bethleni gróf Bethlen család ama tagjára, a kitől azt az E. K. E. megszerzte.

Brandenburgi Katalin Erdélyből kimenetele, majd Munkácsról is el-távozása után éveken át (1831—36.) levelezést, követváltást és diplomáciai alkudozást folytat Erdélyben maradt drágaságai kiadatása végett. Ezekben egyebek közt a díszruhák, menték, szoknyák stb. hosszú sorozata van elszámálva. A követelt szoknyák között egyik-másik rövid megjelölése egészen reá illik a most megszerzett szoknyára.

Van egy példánya Brandenburgi Katalin szoknyáinak a budapesti Iparművészeti Muzeumban is (a mely annak legbecsesebb ruhadarabja), a mienk annál is szebb és gazdagabb.

A szoknya anyaga tiszta arannyal kevert nehéz, vastag babos selyem, melynek színe most az ember testszínéhez hasonló, de nincs kizárva, hogy eredetileg világos barackzvirágszínű volt. Ezen az alapon van alkalmazva a rendkívül gazdag, valójában fejedelmi himzés, melynek

anyaga; a nagymennyiségű ezüst és nemes színárnya latokban váltakozó selyem; valamint a földolgozás remek technikája, a reá fordított roppant munka és az egészen szerfölött díszkrét és az alkalmazott sokféle szín dacára harmonikus összhatása egyaránt bámulatra méltó.

A szoknya részei nem egyenként himeztettek ki és azután varrattak össze szoknyává, hanem a selyemből először elkészült a szoknya és azután himeztettek reá a virágmotívumok, a mit az bizonyít, hogy az összevarrá-okon akadálytalanul keresztülnyulnak a virágok. Hogy azonban eredetileg mekkora lehetett a szoknya, azt ma már az ismétlődő virágcsoportok mérteiből csak számitással lehetne megállapítani, miután az utódok, hogy fejedelmi pompában s mégis a valószínűleg később felmerült divat kívánalmait szerint jelenjenek meg, kegyetlen kézzel keresztül szabdalják a pompás himzéseket és mindkét oldalon kiszelve belőle az aljat, szűkebbre vették.

A diszítés legalól egy széles ezüst paszománttal kezdődik, e felett kisebb zöld és ezüst kihimezett halmok vannak kereken. A halmokból fűszálak és apróbb piros eper- és kék nefelejts virágok emelkednek ki. Ezek ábrázolják mintegy a mezőt, melyből hatalmas ezüst indákkal nagy aranyu fantasztikus virágcsoportok kelnek ki s mintegy 70 centiméter magasra nyulnak fel. A virágok között hullámosan egy $3\frac{1}{2}$ centiméter széles, ezüst fonálból himzett szalag fut körül, melyet hét helyen ugyancsak ezen ezüst anyagból himzett négyes csokor szakít meg.

A színes csoportozatok alulról tüffestű piros és zöld körtékkel kezdődnek. Majd zöld és ezüst levelek között rózsaszín, sárga és piros színezéssel az ugynevezett gránátalmák következnek, tetejükön piros és ezüstös csillagalaku csészéikkel. Az almákból igen szépen árnyalt kék virágok emelkednek ki, melyeknek folytatását rózsaforma sötétpiros ezüstös virágok alkotják s ezekből ismét színes bogyók nőnek ki. A csoport másik ágát nemes színárnyalatokkal halvány rózsaszín és lilás liliomszerű virágok alkotják. Közül erőteljes, nagy mákforma piros virágok jönnek elő, apróbb csillagvirágokkal környezve. Az ezen ékítmény fölött az üresen maradt tért elszórt igen szép virágcsokrok diszítik.

Igen figyelemre méltó az egész himzés kiváló technikája, de különösen a különböző fajta ezüstfonalak, a sima, lapos, reczés és sodrott szálak hatásra számító elhelyezése, mi által az egyszínű ezüst többféle árnyalatot nyer ragyogásában. Különböző alátételekkel geometrikus hullámalakzatok, más helyen az egy síkban elhelyezett ezüsből kisebb virágnyelvek és bogyók domborodnak ki.

Ez a remek ruhadarab egyike lesz mindig muzeumaink legszebb e nemű példányainak s örvendénünk kell, hogy nyilvános gyűjteménybe kerülvén, megmentetett az elkallódástól vagy esetleg a külföldre kerüléstől.

B. K.

As arany kotló mondája.

A jóságos Isten kegye és a magas kormány rendelete folytán a drótosítók hazájából száműzetve, idekerültem Erdély vadregényes tájára. Gyermekkorom édes emlékei a Kárpátok bérceihez fűződnek s be kell vallanom, hogy nem is éreztem soha hajlamot a girbe-görbe országot az Alföldnek Petőfi által oly sokszor megénekelt szépséges rónájával felcserélni. Szeretem a változatosságot, a természet tündéres képeit, a hegyet magasba törő ormaival, a melyek mindegyikéről egy-egy mesét vagy mondát tud mesélni a nagyapó ölében ülő unokáinak.

Magyarország s tán az egész kontingensnek nincs oly vidéke, mely mondákban oly gazdag volna, mint Erdély. Legjobb bizonyosága ennek Benedek Elek: »Magyar mese- és mondavilág« című műve, mely elragadó képben illusztrálja írójának remek, szép szülőföldjét.

Hogy Erdélynek északkeleti része e tekintetben még érintetlen, mondái, a melyek egytől-egyig az utolsó oláh atyafi előtt is ismeretesek, feldolgozatlanok, az talán e vidék még mindig elszigetelt voltának tulajdonítható.

Örömmel dolgozom ki a reám bizott feladatot, a midőn Borgó-Besztercze vidékének mondáit, Bozga Hilár borgóprundi tisztelt kartársam szives támogatásával, szerény tehetségemhez képest keretbe foglalom.

Kezdem az „Arany kotló“ mondájával. Borgó-Prundtól keletre, közel három órányi távolságra fekszik a Bisztricsóra hegy s ennek tőszomszédságában az 1697 lábnyi magas Dalbidan. E két hegynek tövében terül el a kies fekvésű Kolibicza, a mely kezdetét alkotja a 14 klmternyi hosszúságban elterülő Borgó-Besztercze (Bisztricsóra) községnek.

E két hegy délkeleti részén már a római időben bányász népek laktak. Hogy milyen ajku népek voltak s ugyszintén számukat meghatározni bajos volna. Létezésükről csak a még nem rég üzemben volt bányák tanuskodnak s az Aurae patak mentén Oláhországba vezető régi út nyoma, a mely közlekedési eszközül szolgálhatott a Kelettel folytatott kereskedelmükben.

A szájhagyományokon kívül a gyulafehérvári irattárban állítólag találha t

adatok is tanuskodnak a régi bányák mellett s a monda, a mely az öregebb lakók ajkain máig is él, a török pusztítások idejére vezethető vissza.

Az akkor még őserdők bányász-lakói a természet szabad fainak tekintették magukat s adóról persze hallani sem akartak. Az erdélyi fejedelemnek, a ki annak idején Görgény-Szt.-Imrében lakott, a monda szerint azt üzenték, hogy adójukat a törököknek rótták le s ha a török követelt tőlük tizedet, az erdélyi fejedelemnek fizetett adójukra hivatkoztak.

Csinyjükről azonban értesült a fejedelem s embereit azon meghagyással küldé ellenük, hogy a kis bányásznépet lánczra verve, minden feltalálható vagyonukkal együtt hozzák el színe elé. A fejedelem haragja és elhatározása bányászaink értésére jutott. Nagy lett köztük a rémület s nyomban tanácskozásra ütek össze, miképen engesztelhetnék ki felbőszített urukat. Közös elhatározással ezüsből egy kis teknőt formáltak s abba egy szinaranyból készült kotlót helyeztek 12 csirkével. Ez ajándékkal azután maguk közül hármat utnak indítottak G.-Szt.-Imre felé. Besztercze tájékán azonban a fejedelem embereivel találkoztak, a minek láttára sietve visszatértek övéikhez.

Otthon azután kincseiket gondosan elrejtve, csatárakészen várták a jövevényeket. Nem sokáig kellett várakozniok. A fejedelem emberei aztán rövid harc után lemészárolták a kis telep lakóit, kettőt kivéve, a kiknek egy óriási fenyőfa sűrű ágai közt elrejtőzni sikerült.

Alig távoztak el a katonák, két megmenekült emberünk leszállott a fáról, magukhoz annyi aranyat véve, a mennyit mindegyikük elbirt, a többi aztán az arany kotlóval együtt ujra elásták. Ennek megtörténtével esküvel fogadták egymásnak, hogy egyik a másik nélkül soha a kincshez nem nyul. Évvel bucsut mondvá hazájuknak és otthonuknak, a szomszéd Oláhország felé menekültek.

Egyikük azonban a sok viszontagságtól és izgalomtól megtörve, mielőtt még hazájának határát átléphette volna, meghalt. Fájdalmasan vált meg tőle bajtársá; bánatát csak fokozta ama tudat, hogy az elrejtett kincshez többé nem nyulhat. Oláhországba érkezve, a magával vitt kincseket érté-

kesztette, a miből azután csendes visszavonulásban töltötte napjait.

Évek multával, a midőn halálát közelegni vélte, egy benső vágytól ösztökélve, gyóntatót kért maga mellé. Nem vihete titkomat a sírba — szolt egy haldokló őszinteségével — tudd meg szent atyám, te, a ki lelki üdvösségemért a Mindenhatónál közbenjárhatsz, hogy ama föld, mely nekem honom volt azelőtt, mily nagy kincseket rejt magában.

Azután részletesen leírta a vidéket és helyet, a hova menekülésük előtt a kincset elásták.

A gyóntató pap öreg ember lévén utra nem kelhetett, s megelégedett azzal, hogy a haldokló vallomását a „historia parochiensis”-be hűségesen bejegyezte

Évtizedek, századok is elmultak; ama bizonyos plebános rég elporladt már, anélkül, hogy utódai közül egy is törődött volna a bányászember titkával. Talán nem olvasta senki s ha igen, a vallomást inkább egy sorsüldözött meghibbant lélek rögeszméjének tartotta.

A kilencvenes évek elején azonban két oláhországi lelkész különféle jegyzetekkel felszerelve Kolibicán termett s a mint azt a szemtanúk állítják, sok helyen feltúrták a földet. Hogy megtalálták-e az elrejtett kőt, vagy sem, nem tudni. Valószínű, hogy nem. Az őserdők eltűnével a föld felszíne is nagy változásoknak volt kitéve s így a kincs létezése esetén is, a megjelölt hely fellelése, leírások nyomán, lehetetlenségnek látszik.

Különb. állításom mellett a népbabonás hite is szól, a mely holdfény mellett, Kolibicza táján, még mindig kapargálni látja az arany kőt s körülötte a csillagfényben ragyogó kis csirkéket.

Gáspár Ármán.

NÉPRAJZI APRÓSÁGOK.

Székelypésmesék és mondák.

A Kemény-Zsigmond-társaság még 1897-ben 300 korona díjjal pályázott hirdett eredeti székelypésmesék és mondák gyűjteményére, 1898. márczius 1-én való határidővel. Az eredmény kihirdetését ugyanazon év május havi közgyűlésén ígérte.

Azóta semmi életjelt nem adott a társaság.

Gróf Kun Géza elnökünk tiszteletére az Erdélyi Irodalmi Társaság és az Erdélyi Kárpát-Egyesület tagjai nov. 25-én vacsorára gyűltek össze a New-York szálló külön termében. Az ünnepeltet dr. Szamosi János, Palkovits József altábornagy, s többen köszöntötték fel. Gr. Kun pedig Palkovitsra mondott tartalmas áldomást, kiemelve különösen az E. K. E. ügyében kifejtett buzgalmat.

As oláh kormány a romániai magyar iskolák számára megírandó tankönyveket illetőleg liberális rendeletet adott ki, mely kellően méltányolja Magyarország történetét, föld- és néprajzát s a magyar éneket. Azt óhajtja, ugyanis hogy Magyarország népei a valóság szerint legyenek feltüntetve számra, műveltségre és gazdasági állapotra nézve.

A hunyadvármegyei régészeti társulat nov. hó 5-én tartotta meg XX-ik évi rendes közgyűlését a dévai nemzeti kaszinó dísztermében. Kun Géza gr. elnök magvas beszédben nyitotta meg a gyűlést. Visszapillantott a társulat 20 évi multjára, hangoztatván egy állandó muzeum épület felépítésének szükségességét. Ezután Sólyom Fekete Ferenc dr. olvasta fel Margit leányának dolgozatát »Visszaemlékezés Szilágyi Sándorra.« Mailand Oszkár főreáliskolai tanár bemutatta Hunyad-megye népeiről írt ethnologiai értekezését, Veress Endre titkár megtette évi jelentését és Téglás Gábor igazgató ismertette a muzeum mostani állapotát. Este a maros-németi kastélyban a társulat elnöke ebédet adott az ilusztris vendégek tiszteletére.

A kalotaszegi varrottas. József főherczegné és családja rendkívül megdicsérte a Gyarmathy Zsigmond-nétől karácsonyi angyalfiákra kért kalotaszegi varrottásokat, s különösen megtetszett egy méteres pompás abrosz, melyet a fenséges asszony »műremek»-nek nevezett. Az asztalterítő egészen áttört fehér selyem varrottas és olyan, mint egy antik-csipke. A szegély disze pedig „szárvonás,” a mi szintén régi magyar varrás. Ennek a remek terítőnek az iker-testvére a párisi kiállításra készült és jelenben ki van állítva Budapesten a városi iparcsarnokban. Van hozzá egy remek asztalfutó is. Egy-egy ilyen darabon álló esztendeig dolgozott a két legjobb varró. De becsületére is fog válni Kalotaszegnek ez a varrottas.

Erdély a párisi kiállításán. A Mária Dorottya-Egyesület javára Kolozsvárt 1899. nov. 11-én Dr. Szádeczky Lajos tartott másfél óráig szabad előadást a párisi kiállításra

gyűjtött erdélyi műkincsekről, nagy és előkelő közönség előtt, mely zsűfolásig megtöltötte a város dísztermét. A felolvasó szebbnél szebb műkincsek bemutatásával, illusztrálta nagyérdékű előadását. Bemutatta saját boglárait, özv. Bethlen Sándorné grófnő rózsazománczu és többszínű erdélyi zománczu ékszerreit, a kolozsvári ev. ref. egyház arany- és ezüst műkincseit, köztük Rákóczi György zománczos aranyserlegét, melyért külföldi műértők 30-40000 frtot kínálnak. A régi erdélyi himzések gazdag sorozatában is gyönyörködhetett a közönség: láthatta a Loránffi Zsuzsánna fejedelemszöszny hímzete skófiomos Urasztalterítőket, Székely Lászlóné karmasin selyem himzésű urvacsora abroszát s a szószék-takarók szebbnél-szebb műhímzésű sorozatát a kolozsvári belfarkas-utcai ref. templomból, mindenek fölött pedig az E. K. E. muzeum díszét. Brandenburgi Katalin szoknyáját. A katolikus oltárterítők igen szép példányait láttuk a mikházi kolostorból az erdélyi Kárpát-Muzeumba került gyűjteményből. A többnyire nőkből álló nagy közönség nagy érdeklődéssel hallgatta az előadást és nézte a szép műtárgyakat, a végén zajos tapssal jutalmazván az előadást, a melyet Szádeczky azzal fejezett be, hogy a dicső multu régi Erdélyország műkincseivel megfozja mutatni a világnak, hogy történeti multjához méltó szerepet játszott a közmiveltés és a művészet-történetében is. Ezt a czélt azonban csak úgy érhetjük el, ha az összeirt és átengedni megígért tárgyakat az illető tulajdonosok minél hamarabb be is küldik. A kiállítás után Kolozsvárt is terveznek egy kiállítást az összegyűjtött műkincsekből, hogy azok is láthassák, a kik Párisba nem mennek.

A MÁTYÁSHÁZ ÜGYE.

A decz. 26-án délután tartott szakbizottsági ülésen Szvacsina Géza polgármester beterjesztette azt a szerződési tervezetet, mely szerint a Mátyás király születési háza az E. K. E.-nek ethnografiai muzeum létesítése czéljából átadatik. A tervezetet az ülés egyhangulag elfogadta. A tervezet főbb pontjai a következők: A város ethnografiai muzeum számára átadja a Mátyás király születési házát az E. K. E. nek 15 évre díjtalanul és ha a felállítandó muzeum czéljának és a hozzákötött várakozásnak megfelel, a város az egylet kérésére a további használatot is kilátásba helyezi, de szabad elhatározását már most kifejezetten magának föntartja. Ha a muzeum a czélnak vagy a kulturális igények-

nek meg nem felelné, a város a házat a 15 év lejártá előtt is, 3 évi felmondás mellett, bármikor visszavetheti. Annak elbírálása, hogy a muzeum megfelelő céljának vagy nem, egy 3 tagú bizottságra tartozik, melynek egyik tagját a város, egyik tagját az E. K. E. és egyik tagját a kultuszminiszter küldi ki és ez utóbbi lesz a bizottság elnöke. Az egylet kötelezi magát, hogy a Mátyás-szobor leleplezése alkalmával etnografiai kiállítást rendez, a város anyagi hozzájárulása nélkül. Az épület apróbb javítási költségeit, valamint a fűtést és világítást az egylet hordozza. A ház állagának fentartásáról azonban a tulajdonos város gondoskodik. Az egylet a muzeumot a közönség részére köteles az évnek minden szakában hetenként legalább 5-ször nyitva tartani, még pedig hetenként kétszer díjtalanul. E javaslat a tiszti főügyész jogi véleményével együtt végleges megállapodás végett be fog terjeszteni a legközelebbi közgyűlés elé.

A műemlékek országos bizottsága értesülvén, hogy a Mátyás-ház restaurálásánál műépítészeti részletek kerültek napfényre, szept. 1-én elhatározta, hogy a műemlékek bizottsága titkárát *Gyalui László* építész-mérnököt leküldi a Mátyásház megvizsgálására.

BIZOTTSÁGI ÜGYEK.

A néprajzi osztály közgyűlése.

Jelen voltak: *Kuun Géza* gr. dr. osztályelnök, *Herrmann Antal* o. előadó, *Szádeczky Lajos*, a kiállítási bizottság elnöke, *Radnóti Dezső* közp. főtítkár, *Merza Gyula* főpénztáros, *Kovács Géza* titkár; továbbá *Palkovics József* altábornagy, *Papp Mihály* ny. csendőr ezredes, *Fekete Gábor* kir. táblai elnök, *Heppes Miklós* kir. táblai tanácselnök, *Márki Sándor* dr. egy. tanár, *Weisz József* dr. ügyvéd, *Tanács József*, *Sárdi Lőrincz*, *Zsigmond Gyárfás*, *Versényi György* dr., *Kolbenheyer Bertalan*, *Gáman József* dr., *Hollitzer Nándor* stb. osztálytagok.

Kuun Géza gróf elnök magas szavakkal megnyitván az ülést, üdvözlö a megjelenteket. Aztán nagy elismerés és benső sajnálkozás hangján emlékezik meg *Torma Zsófia* dr. úrhölgy elhunytáról. *Torma Zsófia* az E. K. E. néprajzi működését nagy érdeklődéssel kísérte; egy nagybecsű néprajzi érdekű, magyar kéziratát az »Erdély Népei« részére engedte volt át. Erdélynek nemcsak őstani, hanem jelenlegi néprajzát is behatóan ismerte. Az osztály jegyzőkönyvileg fejezi ki részvétét.

Herrmann Antal előadó jelentést tesz az E. K. E. kiállítási bizottságának működéséről. Épen egy éve,

hogy az osztály e bizottságra bízta a kiállításal együtt a Kárpát-muzeum és Erdély néprajza ügyeinek intézését. A bizottság 35 ülésen tárgyalta az idetartozó dolgokat és a maga hatáskörében ezenkívül is megtett mindent, a mi ez ügynek előmozdítására szolgálhatott. Munkálkodásáról rendszeresen tájékoztatta a napi sajtót; rendszeresen és részletesen számot adott az osztály hivatalos értesítőjében, az »Erdély Népei« ben. Az előadó most tények szerint csoportosítva, röviden összefoglalva számol be a törekvésekről és eredményekről.

A bizottság gyűléseit ritka kivétellel *Szádeczky Lajos* dr. elnök vezette nagy buzgósággal és sikerrel, egyes alkalommal *Márki Sándor* dr., vagy *Herrmann Antal* dr. helyettesítették. Az előadói tiszteit *Herrmann Antal* teljesítette. Jegyző a központ nagypontosságú ügybuzgó titkára *Kovács Géza* volt. Az E. K. E. központi vezetősége és irodája, nevezetesen *Feilitzsch Arthur* br. és *Radnóti Dezső* főtítkár fáradságtalan ügybuzgalommal és nagy áldozatkészséggel teljesítették a bizottság óhajtásait, valósították meg terveit és hathatósan képviselték mindenütt és mindenkor a Kárpát-Muzeum ügyét. Övék a sikerben a legnagyobb érdem, őket illeti meg a legnagyobb elismerés.

Az osztályülés helyeslő tudomásul veszi a bizottság jelentését, és hálás köszönetet szavaz mindazoknak, a kik előmozdították az E. K. E. néprajzi munkálkodásának ügyét, nevezetesen pedig a kiállítási bizottság elnökének, előadójának és jegyzőjének és a központi elnöknek és főtítkárnak.

Szádeczky Lajos dr. megemlékezik a fejedelmi szoba berendezéséről és kiemeli a többi szobák butorzata megrendelésének sürgőségét. Helyeseltetik.

Az előadó kifejti, hogy a kiállítás és muzeum ünnepélyes megnyitása a Mátyás szobor leleplezési ünnepségének egyik legérdekesebb része lesz, ezért intézkedni kell, hogy ez ünnepélynek megfelelő hely jusson a szobor felavatás programjában. Előterjeszti a megnyitási ünnepély sorozatának főbb pontjait: 1. A kiállítás és muzeum ünnepélyes megnyitása, fenséges védőnk *József Ágost* kir. herceg által. 2. E. K. E. lobogójának felavatása, a zászlóánya, *Augusztina* kir. hercegeasszony által. 3. Néprajzi felvonulások. 4. Nagyobb szabású néprajzi előadások és diszgyűlés.

Az osztály elvben helyesli a programot.

Radnóti Dezső főtítkár előterjeszti néhány ipariskola megkeresését, melyben a Kárpát Múzeum tárgyaiból kérnek mintákat. Igen örven-

detes jelenség, hogy a Kárpát-Múzeum gyűjtései iránt a figyelem mind tágabb körökben felkeltetik és különösen örvendetes szimptoma, hogy épen a hazai ipar irányítására hivatott tényezők már is méltányolják a Kárpát Múzeum gyűjteményének a hazai iparra nézve kiváló jelentőségét. Ha egyszer a Múzeum be lesz rendezve és rendes szakzerű és felelős kezelés és használat alatt áll, akkor módjában lesz, hogy duplomokkal, csere útján, a kellő biztosíték mellett esetleg kikölcsönözésekkel is a muzeum helyi-égén kívül is hozzájáruljon a hazai iparnak a nemzeti stílus és ízlés szellemében való irányításához. A dolgok jelenlegi állásában azonban nincs módunkban megfelelni e megtisztelő kéréseknek. Az osztály is erre az álláspontra helyezkedik.

Radnóti Dezső főtítkár jelenti, hogy a párizsi kiállítás magyar kormánybiztossága a kiállításra alkalmas tárgyakat kér a Kárpát-muzeumtól. Minthogy azonban a tárgyak nem érkezhetnének az erdélyi néprajzi kiállításnak a jövő őszi bizton remélt megnyitására vissza, a mikor pedig nélkülözhetetlenek lesznek épen a Párizsban is kiállítható nevezetesebb tárgyak, azért a kormánybiztosság megtisztelő megkeresésének csakis abban az irányban lehet megfelelni, hogy a már bejelentett tájképeket küldjük el. Az osztály ez értelemben határoz.

Ezzel a tárggyal kapcsolatban *Szádeczky Lajos* dr. megemlíti azt az általa illetékes helyen már megokolt eszmét, hogy a párizsi kiállításról visszaérkező tárgyakból, kellő állami garancia mellett, a kiállítók beleegyezésével regionális kiállítást rendezzenek Kolozsvárt, belevonva esetleg olyan tárgyakat is, melyeket a tulajdonosok nem akartak oly hosszú útra és időre átengedni, de itthon talán hajlandók volnának kiállítani, vagy olyan tárgyakat, melyek a párizsi kiállításra nem mutatkoztak alkalmasoknak, de itt nagyon beválnának. Előadó ezzel kapcsolatosan indítványozza: az osztály kérje meg *Szádeczkyt*, tegyen meg mindent, hogy az eszmé lehetőleg a Kárpát-muzeum keretében közreműködésével és hasznára megvalósuljon. Az osztály ily értelemben kéri meg *Szádeczkyt*, a ki készségesen tesz ez iránt ígéretet.

Az elnök megköszöni a megjelentek érdeklődését. Az ülés bezárása előtt *Palkovics József* általán az osztály nevében bensőséges meleg szavakban mond köszönetet az elnöknek a tartalmas és nevezetes ülés kitünő vezetéseért és az osztály fontos ügyének állandós hathatós támogatásáért. Erre lelkes éljenzéssel befejeződött az ülés.

